

Πίν. XIV), ἀλλ' ἀπετελείτο ἐκ μακροτέρων τουλάχιστον βοστρύχων, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν περικεφαλαίαν παρὰ τὰ ὦτα κατερχομένων· ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου παρέχει ὄψιν μᾶλλον γυναικείαν· ὅτι δ' αὕτη εἶνε πιθανῶς κεφαλὴ γυναικὸς ὑπεδήλωσεν ὁ Murray (History of Greek Sculpture, II σ. 289). Ἄλλ' ἂν τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, ἢ ὑπ' ἐξέτασιν κεφαλὴ θὰ εἶνε ἢ τῆς Ἀταλάντης, διότι ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ἀετώμασιν οὐδεμία ἄλλη γυναικεία μορφή ὑπῆρχεν. Εἰς τὸ συμπέρασμα ὁμοίως τοῦτο προσκρούει ἡ περικεφαλαία, διότι ἡ Ἀταλάντη οὐδαμοῦ ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις εἰκονίζεται, ἐφ' ἔσσαν γνωρίζω, φέρουσα περικεφαλαίαν.

β') Ἡ τοῦ καλυδωνίου κάπρου κεφαλὴ εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένη καὶ κατὰ τὰ δύο πλάγια μέρη, καὶ ἐν τῷ δεξιῷ ἔχει δύο ὀπάς, ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν ὁποίων διατηρεῖται ἔτι καὶ τεμάχιον μολύβδου. Δὲν ἐχρησίμευον δὲ αἱ ὀπαὶ αὗται πρὸς προσάρτησιν τῆς κεφαλῆς τῷ τυμπάνῳ τοῦ ἀετώματος, πρῶτον μὲν διότι τὸ μέρος τοῦτο, ἐν ᾧ αἱ ὀπαὶ, εἶνε ἐντελῶς ἐξεργασμένον, δεύτερον δὲ διότι αἱ ὀπαὶ δὲν

βαίνουνσι καθέτως, ἀλλὰ πλαγίως. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι αὗται ἐχρησίμευον πρὸς προσάρτησιν βελῶν, δι' ὧν εἰκονίζετο πληγὴν τὸ ζῶον. Συνήθης δ' ἦτο τοιαύτη τις παράστασις, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ εὑρεθείσης Ἀμαζόνος (Ἀρχ. Ἐφημερίς 1884. Πίν. 4 ἀρ. 10), ἧς ἡ ἐπὶ τοῦ στήθους μεταξὺ τῶν μαστῶν ὀπή πρὸς οὐδὲν ἄλλο βεβαίως ἐχρησίμευε. Ὑπὲρ τοῦ ἰσχυρισμοῦ ἄρα τοῦ Treu, ὅτι ὁ κάπρος ἦτο ἐστραμμένος ἀριστερᾷ τῷ ὀρῶντι, οὐδόλως μαρτυροῦσιν αἱ περιῶν ὁ λόγος ὀπαί.

γ') Αἱ δύο κεφαλαὶ καὶ ἡ τοῦ κάπρου εὑρέθησαν ἐν τῷ ἀγροκηπίῳ τοῦ Κοτσαρίδη, τῷ κειμένῳ παρὰ τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς· ἀλλ' οὐδεὶς λόγος ἐκ τούτου ὑπάρχει, ἵνα ἰσχυρισθῶμεν ὅτι αἱ κεφαλαὶ αὗται (πλὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ κάπρου) προέρχονται ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος, διότι, καθ' ἃ ἐβεβαίωσέ με ὁ εὐρέτης, ἦσαν ἐντετειχισμένοι ἐν μεταγενεστέρῳ οἰκῆματι· ὥστε δυνατόν κάλλιστα νὰ μετηνέχθησαν ἐκεῖ καὶ ἐκ τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος

Π. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ

(Πίναξ 3)

Ἐν τῷ ἀνά χειρας τεύχει δημοσιεύομεν τὰς εἰκόνας δύο ἀναγλύφων ἀνευρεθέντων κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐν ταῖς ἐν Ἐλευσίνι ἀνασκαφαῖς. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 εἶναι, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, τύπος (relief) (1) σχήματος οὐχὶ τῶν σπανίων. Οἱ πλείστοι λ.χ. τῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπιείου ἀναθηματικῶν τύπων ἔχουσι τὸ αὐτὸ περίπου γενικὸν σχῆμα (2), ἧτοι δύο παραστάδες ὑποβαστάζουσι ἐπιστύλιον μετὰ στέγης ἄνω, ἣν ὑποδηλοῦσι κυρίως οἱ στέφοντες αὐτὴν ἀκροκέραμοι. Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον διαιρεῖται εἰς δύο ἄνισα τμήματα δι' ἀναγλύπτου ἐν τῷ μέσῳ καθέτου γραμμῆς κατὰ τὴν ἀναλογίαν περίπου τοῦ 2 :

(1) Μῆκος τῆς ὅλης πλακῆς 0,70-0,71, ὕψος 0,37-0,38, πάχος 0,05 περίπου· Ὑψος γλυφῆς τὸ μέγιστον 0,02· ὁ λίθος εἶναι Πεντελῆσιος.
(2) Παράβ. Mitth. d. In. 1877, σελ. 214, T. XV—XVIII.

3 (1). Καὶ ἐν μὲν τῷ ἐτέρῳ αὐτῶν εἰκονίζεται ἀνακλιμένος καὶ τὸ πλείστον κατ' ἐνώπιον ἀνὴρ καθεστηκυίας ἡλικίας, πωγωνοφόρος, περιβεβλημένος ἱμάτιον, ὅπερ καλύπτει μόνον τὸ ἥμισυ περίπου κατώτερον μέρος τοῦ σώματος, ἐπερειδόμενος διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ἀγκῶνος ἐπὶ προσκεφαλαίων καὶ κρατῶν τῇ μὲν ἀριστερᾷ κίστην τῇ δὲ ὑψωμένην δεξιᾷ ῥυτὸν· ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φαίνεται μηδὲν φέρων οὔτε κάλυμμα οὔτε τι ἄλλο κόσμημα αὐτῆς, πυκνὴ δὲ καὶ μακρὰ κόμη διακέχεται ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὀπισθεν τῶν ὠμων. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς κλίνης παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀνδρὸς (οὗς καὶ ἀποκρύπτει) κάθηται γυνὴ ἐν καταγραφῇ εἰκονιζομένη, κατ' ἐνώπιον

(1) Ὅμοιοι τύποι εἰς τμήματα τρόπον τινὰ διηρημένοι εὑρέθησαν καὶ ἐν τῷ Ἀσκληπιεῖῳ Ἀθηνῶν. Ἴδε von Sybel, Katal. σελ. 301, ἀρ. 101.

ὅμως ἐστραμμένον ἔχουσα τὸ πρόσωπον κατὰ τὸ πλείστον, περιβέβληται δὲ ποδῆρη καὶ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος χειριδῶτον χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἐπίσης σκεπάζει ἐν μέρει μόνον τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος. Τὴν κόμην ἔχει ὀπισθεν ἀναδεδεμένην χωρὶς νὰ διακρίνηται σαφῶς καὶ ὁ τρόπος τῆς ἀναδέσεως αὐτῆς· ἄδηλον ἐπίσης ἂν ἐφόρει ταινίαν ἢ ἄλλο τι παραπλήσιον κόσμημα· ἀμφοτέραις δὲ ταῖς χερσὶ κρατεῖ δυσδιάκριτόν τι ἀντικείμενον. Πρὸ αὐτῶν εἰκονίζεται τράπεζα, ἐφ' ἧς εἶναι ἐναποθεθειμένα τὰ συνήθη ἐκεῖνα στρογγύλα ἢ πυραμιδοειδῆ πράγματα, δι' ὧν, ὡς φαίνεται, οἱ τεχνῖται τῶν τύπων τούτων ἤθελον νὰ παριστῶσι τὰ πρὸς τροφήν χρήσιμα, ἧτοι τὸν ἄρτον, τοὺς καρπούς καὶ τὰ παραπλήσια.

Ἐν δὲ τῷ ἐτέρῳ τμήματι εἰκονίζονται πλὴν τοῦ κρατήρος καὶ τοῦ παρ' αὐτὸν κατ' ἐνώπιον ἵσταμένου γυμνοῦ οἰνοχόου τοῦ κρατοῦντος τῆ ὑψωμένη δεξιᾷ τὴν πρόχουν, ἣν ἄρτι φαίνεται πληρώσας ἐκ τοῦ ἐν τῷ κρατήρι ποτοῦ, οἰνοχόου, ὅστις ὑποτίθεται ὑπηρετῶν ἀμφοτέροις τοῖς συμπλέγμασι, πλὴν, λέγω, τούτων εἰκονίζονται καὶ δύο γυναῖκες· καὶ ἡ μὲν τούτων ἡ παρὰ τὸν οἰνοχόον ἐν καταγραφῇ μᾶλλον ἢ κατ' ἐνώπιον εἰκονιζομένη κάθηται ἐπὶ δίφρου σπονδυλοειδοῦς, ἧτοι σπονδύλῳ κίονος προσομοιάζοντος, καὶ φορεῖ πλὴν τοῦ ποδῆρους καὶ μέχρι τοῦ ἀγκῶνος χειριδῶτου χιτῶνος καὶ ἱμάτιον, ὅπερ φαίνεται καλύπτων ὅχι μόνον τὸ κατώτερον μέρος τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὤμους καὶ ἐν μέρει καὶ τοὺς βραχίονας καὶ τοῦ ὁποίου τὴν ἐτέραν ἄκρην ἀνέχει ἐλαφρῶς διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς· τὴν δεξιᾶν ἔχει ἀφελῶς τεταμένην πρὸς τὰ κάτω μόλις ψαύουσιν τὸ σκῆπτρον, ὅπερ μᾶλλον εἰς τὸν ὄμον στηριζόμενον ἵσταται ὄρθιον. Τὸ κτένισμα τῆς κεφαλῆς δὲν διαφέρει τοῦ τῆς ἐν τῷ ἐτέρῳ τμήματι γυναικὸς εἰμῆ μόνον ὅτι ἐνταῦθα διακρίνεται ἡ κόμη διηρημένη κατὰ τὸ μέσον τοῦ κρανίου διὰ χωρίστρας· ἡ ἐτέρα τῶν γυναικῶν κατ' ἐνώπιον εἰκονιζομένη κάθηται ὡσαύτως ἐπὶ ὁμοίου, ὡς ἔστιν εἰκάσαι (1), δίφρου καὶ φορεῖ ἐπίσης ποδῆρη ἀχειριδῶτον (;) χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὅπερ ἀφίνει μόνον τὸ κατὰ τὸν δεξιὸν μαστὸν μέρος τοῦ θώρακος ἀκάλυπτον. Ἡ κόμη φαί-

(1) Τὸ κάθισμα καλυπτόμενον καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὸ τῆς καθήμενης εἶναι παντάπασιν ἄρατον.

νεταί πως περιττότερον δισκευασμένη· δύο δ' αὐτῆς πλόκαμοι κρέμανται ἐκατέρωθεν τῶν ὠτων μέχρι τῶν μαστῶν ἔμπροσθεν καταπίπτοντες. Ἐν γένει δὲ ἡ ὄλη ἔκφρασις τοῦ προσώπου τῆς ἔχει τι μᾶλλον τὸ μητροπρεπές (matronal) κατὰ τὴν γνώμην μου. Καὶ τῆ μὲν ἀριστερᾷ ἐκράτει ἴσως σκῆπτρον (1), ὅπερ ὅμως οὕτω συγγέεται μὲ τὴν χωρίζουσιν τὸν ὄλον τύπον εἰς τὰ δύο αὐτοῦ τμήματα κάθετον γραμμῆν, ὥστε δὲν διακρίνεται, ἡ δὲ παλάμη τῆς χειρὸς φαίνεται οἰονεὶ ἐρειδομένη μόνον ἐκεῖ, τῆ δὲ ὑψωμένη δεξιᾷ κρατεῖ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς ὁμοτραπέζου τῆς στρογγύλου τι πρᾶγμα, ὅπερ ἡδύνατο μὲν τις καὶ ὡς στέφανον (2) νὰ ὑπολάβῃ, ἐγὼ ὅμως ὑπολαμβάνω αὐτὸ ὡς *φιάλην*. Πρὸ αὐτῶν ὑπάρχει, ὡς καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ τμήματι, τράπεζα καθ' ὅμοιον ὅλως τρόπον δισκευασμένη.

Ἡ ἐν γένει διατήρησις τοῦ τύπου εἶναι ἐπιεικῶς καλὴ· ἀλλ' αἱ ῥίνες εἶναι ὡς τὸ πολὺ ἀποκεκρουσμένοι, ῥύπος δὲ δυσεξίτηλος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ μαρμάρου οὐκ ὀλίγον παραβλάπτει τὴν ὄλην ἐκ τῆς θεᾶς τοῦ ἔργου ἐντύπωσιν. Δῆλον δὲ καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐργασίαν δὲν εἶναι μέγα τι χρέημα τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον· καὶ ὅμως τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων (3) τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἐπιγραφῶν (Θ Ε Ω Ι Θ Ε Α Ι (4) Λ Υ Ξ Ι Μ Α Χ Ι Δ Η Ξ Α Ν Ε Θ Η Κ Ε) μαρτυρεῖ ὅτι δὲν εἶναι προῖον τέχνης πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων· καὶ οὐδὲν τὸ παράδοξον, ἀφοῦ ἔχομεν καὶ ἄλλους τοιοῦτους τύπους ἐπὶ τὸ βαναυσικώτερον εἰργασμένους, καίπερ τῶν καλῶν τῆς τέχνης χρόνων προῖοντα ὄντας, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Friederichs (5), ἔπρεπε νὰ ὑπάρχη καὶ τότε ὡς καὶ πάντοτε βαναυσικώτερα τις διὰ τοὺς πολλοὺς τέχνη, ἂν μὴ καλλιτεχνικά, εὖωνα ὅμως δυναμένη νὰ παράγῃ ἔργα.

Ἄλλ' ἂν τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον δὲν ἔχει αὐτὸ καθ' αὐτὸ ὡς καλλιτεχνικὸν ἔργον ἰδιάζουσιν ἀξίαν, εἶναι ἀναντιρρήτως καὶ διὰ τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως καὶ διὰ τὴν εἰκονιζομένην παράστασιν λόγου ἀξίον·

(1) Λέγω σκῆπτρον διότι πρὸς δεξιά δὲν δεικνύει ὁμοιότητα.

(2) Παράβ. Elite Céramog. Tom. 3, Plan. 39.

(3) Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων καὶ ὁ τρόπος τῆς γραφῆς αὐτῶν φαίνονται μοι μαρτυροῦντα οὐχὶ νεωτέρους τῶν τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος π. Χ. χρόνους.

(4) Περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων, δι' ὧν ἐδηλοῦντο ὁ Πλούτων καὶ ἡ Περσεφόνη, παράβ. καὶ Bull. d. C. Hell. 1883, σελ. 399-401.

(5) Bausteine, σελ. 213 τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1868.

διότι δὲν ἀνάγεται βεβαίως τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον εἰς τὴν πολυπληθῆ τάξιν τῶν τύπων ἐκείνων τῶν εἰκονιζόντων τὸ καλούμενον νεκροδείπνον (1) καὶ εἶναι, ὅσον ἐγὼ οἶδα, τὸ πρῶτον ἐν λίθῳ παράδειγμα, ὅπερ, ὁμοιάζον ἀληθῶς πρὸς ἐκείνους κατὰ τὴν παράστασιν, ἀναφέρεται ὡς ἡ ἐπιγραφή ἀριδῆλως μαρτυρεῖ εἰς θεοὺς (2). Καὶ ὅμως ὁ τύπος καὶ εἰς θεοὺς ἀναφερόμενος δὲν ἦν ἄγνωστος (3) καὶ ὁ ἐν τῷ Ἄδῃ δειπνὸς τοῦ Πλούτωνος καὶ τῆς Περσεφόνης (ἤτοι τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θεᾶς τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου) ἔκπαλαι ἐμυθολογεῖτο καὶ θεοξένια ἐορτὴ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἤγετο καὶ τέλος ἡ στρώσις τῆς κλίνης καὶ ἡ κόσμησις τῆς τραπέζης στενωῶς ἦτο συνδεδεμένη πρὸς τὴν λατρείαν θεῶν τινων (4). Προκειμένου μάλιστα περὶ τοῦ Πλούτωνος δύο ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ (5) ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Ἱεροφάντης ἐξελέξατο τοὺς δεῖνα καὶ δεῖνα ἵνα ἐπιμεληθῶσι τῆς στρώσεως τῆς κλίνης καὶ τῆς κοσμήσεως τῆς τραπέζης κατὰ τὴν μαντείαν τοῦ θεοῦ. Ἴσως καθ' ὁμοίον τινα τρόπον νὰ ἐγίνετο τὸ πρᾶγμα καὶ ἐν Ἐλευσίνι, ὃ δὲ ἡμέτερος *Λυσιμαχίδης* εἰς ὧν πιθανῶς ποτε τῶν εἰς τὸ ἔργον ταχθέντων ἢ καὶ μόνος αὐτὸ ἐπιτελέσας ἠθέλησε καὶ δι' ἀναθήματος νὰ ἐπιδείξῃται τὴν ἑαυτοῦ εὐσέβειαν. Ἀλλ' ἡ εὐσέβεια τοῦ ἀναθέντος θὰ προσέκρουε καὶ εἰς τὸ ἑαυτοῦ καὶ εἰς τὸ γενικὸν θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν συμπατριωτῶν του, ἂν γεραίρων δι' οἴους δῆποτε λόγους τὸν θεὸν καὶ τὴν θεάν, ἢτοι τὸν Πλούτωνα καὶ τὴν Περσεφόνην, παρημέλει νὰ ἐκδηλώσῃ εὐθὺς ἀμέσως καὶ πρὸς τὴν ἐτέραν μεγάλην θεάν, τὴν

(1) Παράβ. περὶ τούτων Arch. Zeit. 1882, σελ. 300 καὶ ἐξῆς, ἐνθα καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ λοιπὴ περὶ αὐτῶν βιβλιογραφία εὑρηται.

(2) Τὸ τοῦ Περσεφόνης ἀνάγλυφον (Mittheil. d. D. In. 1882, σελ. 389, T. XIV) δὲν εἰκονίζει κυρίως δειπνον, ἢ δὲ ἐπιγραφή του φαίνεται ὄντως οὕσα οὐχὶ γνησία, ἀλλὰ κίθδηλος, ἐν ἀρχαίοις μὲν πάντως χρόνοις ἐγγραχθεῖσα, ἀλλὰ πολὺ μεταγενεστέροις τῆς ποιήσεως αὐτοῦ τοῦ ἀναγλύφου.

(3) Παράβ. Mon. In. d. F. In. Arch. Τόμ. V, T. 49 καὶ Annali 1853, σελ. . . Ἴσως δὲ καὶ ἐν ἄλλοις ἀρχαίοις ἀπαντῶσιν ὅμοιαι παραστάσεις, ἢτοι θεῶν μετὰ θεαινῶν ἐν δειπνῳ, καὶ διελαθόν τὴν ἐμὴν ἔρευναν δι' εὐνοήτους λόγους.

(4) Παράβ. Girard, L'Asklépieion d'Athènes, σελ. 107 καὶ ἐξῆς καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπάς. Ἀρχ. Ἐφημ. 1884, σελ. 71, στίχ. 76.

(5) Ἴδε Hermes VI, (1872) σελ. 107-108· ὁ κ. Köhler ἀναφέρει τὰς ἐπιγραφὰς εἰς τὸ παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον κείμενον ἱερὸν τοῦ Πλούτωνος τὸ παρὰ τὸ ἱερὸν τῶν Εὐμενίδων, πλησίον τοῦ ὁποῦ εὑρέθησαν ἀμφότεροι οἱ λίθοι. Ὁ κ. Foucart νομίζει ὅτι πρέπει νὰ ἀναφῶνται μᾶλλον εἰς τὸ Ἐλευσίνιον τὸ ἐν Ἄστει (Bull. d. C. Hell. 1883, σελ. 392).

Δήμητρα, τὸν σεβασμὸν του. Ἡ ἔννοια δηλ. τῆς *συνδιαλλαγῆς* τῆς Δήμητρος πρὸς τὸν Πλούτωνα καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ἀνόδου τῆς Κόρης ἦτο ἡ κυριεύουσα τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ Ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ, ὃ δὲ Πλούτων, λατρευόμενος ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ τὴν διὰ τῆς ὀρφικῆς καλουμένης ποιήσεως εἰσαγωγὴν τοῦ Βάκχου, ἐλατρεύετο κυρίως οὐχὶ ὡς ὁ στυγνὸς καὶ ἀμείλικτος θεὸς τοῦ Ἄδου, οὐχὶ ὡς ὁ ἄγιος τῆς Περσεφόνης ἀρπαξ, ἀλλ' ὡς θεὸς συντελῶν ἐπίσης εἰς τὴν καρποφορίαν τῆς γῆς, ὡς θεὸς πλουτοδότης (1) (καὶ ἡ ἡρεμος καὶ μειλίχιος εἰκὼν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ ἐπικυροῖ, νομίζω, τούτους τοὺς λόγους μου) (2) ὡς ὁ στέρξας τέλος νὰ κρατῇ παρ' ἑαυτῷ τὴν Κόρην τὸ 1/3 μόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ, νὰ φένη ὃ αὐτὴν νὰ ἐνέρχεται καὶ διατρίβῃ παρὰ τῇ μητρὶ τὸ ἐπίλοιπον τοῦ χρόνου. Καὶ ἐντεῦθεν καθ' ἡμᾶς ἢ ἐν τῷ ἐτέρῳ τμήματι τοῦ ἡμετέρου τύπου ἀπεικόνισις τῶν δύο μεγάλων θεῶν. Ἡ Περσεφὸν ὁ δὲ εἶναι πλέον ἐνταῦθα ἢ δειλὴ κόρη, ἀλλ' ἢ σύζυγος τοῦ Πλούτωνος καὶ δέσποινα τοῦ Ἄδου, σκηπτρον κρατοῦσα καὶ τὴν ἀναβολὴν σοβαρωτέραν ἔχουσα, ἢ δὲ Δημήτηρ οὐχὶ ἢ κατὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ὠργισμένη ἐπὶ τῇ ἀρπαγῇ τοῦ τέκνου τῆς θεᾶς, ἀλλ' ἢ χαίρουσα ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τῆς πολυποθῆτου θυγατρὸς τῆς καὶ ξενίζουσα αὐτὴν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς τόπῳ καὶ ἔτοιμος πληρώσασα νὰ προσφέρῃ αὐτῇ τὴν *φιάλην*· πράξεις αὗται ἐκδηλοῦσαι σαφέστατα τὸ μέγα τῆς φύσεως δῶμα τῆς κατακρύψεως τῶν καρπῶν ἐν τῇ μητρὶ γῇ τὸν χειμῶνα καὶ τῆς ἀναβιώσεως αὐτῶν κατὰ τὸ ἔαρ, ἐξ οὗ καὶ ἐπήγαγεν ὁ ὄλος περὶ τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρην μῦθος.

Τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 ἀναγλύφου (3) δὲν σώζεται, ὡς

(1) Ἴδε Preller, Gr. Myth. I, σελ. 657, Bull. d. C. Hell. 1883, σελ. 398.

(2) Συνήθως εἰκονίζεται κρατῶν κέρας ἀμαλθείας καὶ σκηπτρον ἢ δίαλλαν. Τὸ βυτὸν, ὅπερ ἐνταῦθα κρατεῖ, ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ὄλην τοῦ δειπνοῦ παράστασιν. Ἀλλ' ἴσως καὶ ἡ κίση, τὸ κοινὸν ἔχουσα σχῆμα τῶν τοιοῦτων σκευῶν, οὐδεμίαν ἔχει ἐνταῦθα ἰδιαιτέραν σημασίαν. Ὅτι ὅμως καὶ ἐν τῇ Ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ ἡ λεγομένη *μυστικὴ κίση* (ἣτις ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων εἰκονίζεται καθ' ὅλως ἴδιον σχῆμα) σπουδαῖον διεδραμάτιζε πρόσωπον, εἶναι γνωστὸν (Παράβ. Hermes 3, σελ. 326 καὶ ἐξῆς. Philologus 25, σελ. 16). Τ' ἀληθῶς κρατεῖ ἐν ταῖς χερσίν ἡ Περσεφὸν εἶναι, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπον, δυσδιάκριτον· ἀλλ' ἴσως καὶ τοῦτο εἶναι ἀγγεῖον κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦλάχιστον οὐχὶ τοῦ μυθοῦ διάφορον.

(3) Ἄν εὐρεθῶσι καὶ ἄλλα τεμάχια καὶ συμπληρωθῇ κάπως τὸ

βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἢ μικρὸν μόνον μέρος (1). Ὁ λίθος (Πεντελήσιος) σώος εἶναι μόνον πρὸς τὰ ἄνω, ἐξέλιπε δ' αὐτοῦ οὐ μόνον πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ

καὶ δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν ἰκανὸν μέρος. Τούτου δ' ἔνεκα καὶ ἡ ἐπιγραφή περιήλθεν ἡμῖν κολοβή, ὡδὲ πως φθεγγομένη·

Λακρατείδης Σωστράτου Ἰκαριεύς (2) ἱερεὺς θεοῦ καὶ θεᾶς καὶ Εὐβουλέω[ς (. . . . .)];
 . . . . . ΓΕΤΩΝ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν υἱῶν Σωστράτου (. . . . .);
 . . . . . καὶ τῆς θυγατρὸς χαριστήριον Δῆμητρι καὶ Κόρη (. . . . .);
 ἀνέθηκεν.

Πλού-	Θεά.	Λακρατείδης
των.		Σωστράτου
Τριπτόλε-		Ἰκαριεύς.
[μος].		

Ὁ ἀναγνώστης ἐννοεῖ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πόθεν λαβῶν τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος συνεπλήρωσα τὸν πρῶτον στίχον κατὰ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Καὶ τῷ ὄντι τὰ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ θεκτοῦ καὶ κεχωρισμένα τρόπον τινὰ τρία ἐκεῖνα ὀνόματα Λακρατείδης Σωστράτου Ἰκαριεύς τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ δηλώσῃ ἢ τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος, εἰκονιζομένου, ἐννοεῖται, ἐκεῖ ὡς σεβίζοντος τὸ θεῖον (adorant); Τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀληθῶς οὐχὶ τῶν συνήθων καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ φαίνεται πως καὶ περιττὸν ὄν, ἀφοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὅλης ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς ὑπῆρχε βεβαίως τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος, ἀλλ' οὐδεμία ἄλλη ἐξήγησις αὐτοῦ μοι φαίνεται δυνατή, ἢ δὲ ἐπανάληψις τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς τοῦ Λακρατείδου εἰς ἓνα τῶν υἱῶν του συμβάλλεται εἰς ὑποστήριξιν τῆς εἰρημένης γνώμης, ἣν ὑπέβαλέ μοι πρῶτος φίλος ἀνὴρ συζητῶν πρὸς ἐμὲ τὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς γνωστοὺς ἐκείνους ἀναθηματικοὺς τύπους τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπείου εἰς σύγκρισιν προβαλλόμενος (3).

Ἄλλ' ἔχοντες οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέντος καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἀρχὴν τοῦ πρώτου στίχου ἀγνοοῦμεν ἂν ἔχωμεν καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ σὺν τῇ

ἀναγλύφῳ (καὶ πᾶσα ἔλπις περὶ τούτου δὲν ἀπωλέσθη ἀκόμη) οὐδὲν τὸ κωλῶν νάπαικονίσωμεν αὐτὸ καὶ πάλιν συμπληρωμένον.

(1) Μῆκος ἦτοι πλάτος 1,25, ὕψος 0,35, πάχος τῆς πλακῆς 0,10 περίπου.

(2) Ἄνὴρ τὸ αὐτὸ φέρων ὄνομα φέρεται ἀναγεγραμμένος καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀριθ. 1047 τοῦ C. I. A. II, εἰς ἣν ὁ καθηγητὴς κ. Κουμανούδης μὲ παρέπεμψε.

(3) Παράβ. Ἀθην. 5, σελ. 321, ἀριθ. 48, Mittheil d. D. Ar. In. 1877, σελ. 214 καὶ 243, Arch. Zeitung 1877, σελ. 140; ἀριθ. 1, 8 καὶ 41. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ ὀνομαστοθεσία τῶν ἀναθέντων ἦτο ἀληθῶς ἀναγκαία, ἀφοῦ ἄλλως πως δὲν ἐδηλοῦντο, ὡς φαίνεται, τὰ ὀνόματά των. Ἄλλα ὅμοια παραδείγματα δὲν μοι εἶναι γνωστά.

προσθήκη μόνον τοῦ τελικοῦ Σ τῆς γενικῆς Εὐβουλέως, διότι ἀπίθανον δὲν εἶναι νὰ ἐξέλιπε τῆς πλακῆς καὶ δεξιόθεν ἐπίσης καὶ ἐπομένως καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ὄχι σμικρὸν μέρος. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ ὅμως ἢ συμπλήρωσις τῆς ἀρχῆς τοῦ δευτέρου στίχου εἶναι δυσχερὴς, ἂν μὴ καὶ ἀδύνατος, καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω ἰκανοποιουσάν με λέξις καὶ ἐννοίαν, εἰς ἣν νάναφέρω τὰ πρῶτα σωζόμενα αὐτοῦ γράμματα ΓΕΤΩΝ ἢ ΤΕΤΩΝ, διότι καὶ Τ δυνατόν νὰ ἦτο τὸ πρῶτον αὐτῶν. Τὰ λοιπὰ εἶναι εὐνόητα· ἀναλόγως τοῦ χώρου θὰ ὑποθέσωμεν δύο ἢ τρεῖς τοὺς υἱοὺς τοῦ ἀναθέντος, τῆς θυγατρὸς του δι' ἓνα οἷόν δῆποτε λόγον μνημονουθείσης ἀπλῶς ἄνευ τοῦ κυρίου αὐτῆς ὀνόματος (1), καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου στίχου, ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὄντως καὶ δεξιόθεν εἶναι ἰκανῶς ἀποκεκρουσμένος ὁ λίθος καὶ κατ' ἀκολουθίαν κεκολωμένη καὶ ἡ ἐπιγραφή, νὰ προσθέσωμεν ἀκόμη καὶ Πλούτωνι. Ὁ τέταρτος στίχος οὐδὲν ἄλλο νομίζω περιεῖχε ἢ τὸ ῥῆμα ἀνέθηκε κατὰ τὸ μέσον που τοῦ ὄλου πλάτους τῆς πλακῆς ἐγκεχαραγμένον. Κατὰ δὲ ταῦτα ὄχι μόνον τοῦ ὕψους τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλάτους τοῦ ἡμετέρου τύπου (relief) τὸ ἥμισυ σχεδὸν ἀπωλέσθη. Τῶν δ' ἐν αὐτῷ ἀναγεγλυμμένων ποτὲ (ἐκτύπως πάνυ καὶ εἰς τὸ φυσικὸν περίπου μέγεθος) μορφῶν σώζονται μόνον μιᾶς μὲν ἀνδρικής ἢ κεφαλῆ μέχρι που τοῦ στόματος (καὶ αὕτη σφόδρα ἠκρωτηριασμένη) ἐτέρας δὲ γυναικείας ἢ κεφαλῆ ὡσαύτως ὁλόκληρος, ἦτοι μέχρι τοῦ λαιμοῦ, ἀλλ' ἐπίσης ὄχι ἀλώβη-

(1) Ἐκλαμδάνω οὕτω τὸ πρᾶγμα, διότι δὲν γνωρίζω παράδειγμα, ἔνθα νὰ προηγήται τὸ κύριον τοῦ προσηγορισκοῦ ὀνόματος.

τος (1). Και αυτή μὲν εἰκόνιζε τὴν Περσεφόνην, ἐκεῖνος δὲ τὸν Πλούτωνα, ὡς αἱ παρὰ τὰς σωζομένης κεφαλᾶς ἐπιγραφαὶ δηλοῦσι (2). Ἄλλὰ καὶ ἄνευ τούτων (τῶν ἐπιγραφῶν) δύσκολος δὲν θὰ ἦτο ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Πλούτωνος τοῦλάχιστον, διότι ὁ τοῦ ἡμετέρου τύπου τεχνίτης εἰκόνισεν αὐτὸν οὐχὶ ἤρεμον καὶ μειλίχιον, οὐχὶ μεγαλοπρεπῆ ἔχοντα τὴν ἔκφρασιν καὶ τῷ Διὶ ἢ τῷ Ἀσκληπιῷ (ὅστις, ὡς γνωστόν, ἐν πολλοῖς τοιοῦτοις τύποις κατὰ τὸν Δία εἰκονίζεται) ὁμοιάζοντα, οὐχὶ δηλ. τοιοῦτον, οἷον ἔγλυψεν αὐτὸν ὁ τοῦ ἐτέρου ἀναγλύφου τεχνίτης, ἀλλὰ στυγνὸν πῶς τὴν μορφήν καὶ ἀγριωπὸν τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν κόμην ἄτακτον φέροντα, οἷον δηλ. συνειθίζε νὰ εἰκονίζῃ ἀληθῶς ἢ τέχνη τὸν ἀμειλικτον καὶ ἀδάμαστον θεὸν τοῦ Ἄδου. Τῆς θεᾶς ἢ ἔκφρασις εἶναι ἤρεμος καὶ σοβαρά, ἀλλὰ καὶ παντάπασιν ἀδιάφορος. Ἀμφότεροι δὲ ἐκράτουν ἐν τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον καὶ εἶχον ἐστραμμένα πρὸς ἀλλήλους τὰ νῶτα βλέποντες ἢ μὲν θεὰ πρὸς τὰ δεξιὰ, ὁ δὲ Πλούτων πρὸς ἀριστερὰ τοῦ ὄρωντος (3). Εἰ δὲ καὶ περὶ τῆς τέχνης καὶ ἐργασίας ἀνάγκη νὰ ῥηθῆ τι ἐν τοιαύτῃ τοῦ ἀναγλύφου καταστάσει, τὸ ἔργον φαίνεται μοι ἄξιον προῖον τῶν χρόνων, ὅς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς μαρτυρεῖ. Παρὰ τὴν θεὰν καὶ πρὸς αὐτήν, ὡς εἰκός, βλέπων εἰκονίζετο, ὡς εἶπομεν, ἴσως ὀλίγον τι μικρότερος τὸ μέγεθος, αὐτὸς ὁ ἀναθεὶς τὸν Τύπον Λακρρατείδης Σωστράτου Ἰκαριεύς καὶ πιθανῶς ὄχι μόνος ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῆς θυγατρὸς του (4) παρὰ δὲ τὸν Πλούτωνα ὁ Τριπτόλεμος ἐπίσης, ὡς νομίζω, πρὸς τὸν Πλούτωνα βλέπων καὶ τῇ ἀριστερᾷ (;) δᾶδα κρατῶν. Ὅπισθεν δὲ τοῦ Τριπτολέμου θὰ εἰκονίζετο ἡ Δημήτηρ καὶ ἴσως ὀπισθεν ταύτης, ἂν ὑπῆρχε χώρος, καὶ ὁ ἥρωας Εὐβουλεύς (5), ὁ καὶ ἀδελφὸς κατὰ τινὰ τοῦ μύθου

παραλλαγὴν τοῦ Τριπτολέμου, ὁ σύντροφος τοῦ θεοῦ καὶ τῆς θεᾶς καὶ συλλατρευόμενος αὐτοῖς. Τοιοῦτον δὲ ὂν τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον περίπου, οἷον προσεπάθησα διὰ συντόμου περιγραφῆς νὰ ἀναπαραστήσω ἐνταῦθα, θὰ ἦτο ἀληθῶς, ἂν ὀλόκληρον ἐσώζετο, οὐ μόνον διὰ τὴν παράστασιν ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ αὐτοῦ μόνον τὸ μέγεθος ἄξιον λόγου χρέμα. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Τριπτόλεμος, ὁ ἐθνικὸς οὗτος ἥρωας τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ σκεῶς τῆς ἐκλογῆς (ὡς μοὶ ἐπιτραπῆ ἢ ἔκφρασις) ἀμφοτέρων τῶν μεγάλων θεῶν, πρῶτος δ' αὐτῶν ἱερεὺς (1), ἐν δὲ τῷ Ἄδῃ εἶς τῶν δικαστῶν (2), συνεικονίζετο συλλατρευόμενος μετὰ τῆς Ἐλευσινιακῆς Τριάδος (Δημήτρος, Περσεφόνης καὶ Πλούτωνος) οὐδὲν ἔχει ἴσως τὸ παράδοξον (3): καινοφανὴς ὅμως εἶναι, ὅσον ἐγὼ οἶδα, ἡ ἀπεικόνισις αὐτοῦ δᾶδα κρατοῦντος. Ἡ τέχνη καὶ μάλιστα ἡ ἀγγειογραφία ἐκ τῶν περὶ τὰς δύο μεγάλων θεῶν μύθων ἠγάπησε μάλιστα τὸν περιγράφοντα τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Δημήτρος ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης εἰς διδασκαλίαν τῶν ἀνθρώπων πρὸς σπορὰν τῶν καρπῶν καὶ τοῦτον τὸν μῦθον ποικιλοτρόπως ἀληθῶς ἀπεικόνισε (4): ἀλλὰ καὶ ὅπου δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ ταύτης, ὅπου δηλ. συμπαρίσταται καὶ ὁ Τριπτόλεμος τοῖς ἄλλοις θεοῖς ὡς θεὸς καὶ αὐτός (5), εἰκονίζεται πάντοτε σχεδὸν ἀχώριστος τοῦ πτερωτοῦ αὐτοῦ ἄρματος καὶ σκῆπτρον τῇ χειρὶ συνήθως κρατῶν. Ἐδόθη λοιπὸν αὐτῷ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ ἀπλῶς ὡς γενικὸν σύμβολον καὶ γνώρισμα τῆς ἐν Ἐλευσίνι λατρείας ἢ δᾶς ἢ καὶ δι' αὐτῆς ὡς καὶ διὰ τῆς ἐν γένει ἀπεικονίσεως τοῦ Τριπτολέμου ἠθέλησεν ὁ ἀναθεὶς νὰ συνδέσῃ τὸ ἀνάθημά του πρὸς τινὰ τῶν εἰς τὰς θεᾶς καὶ τὸν Πλούτωνα ἀναφερομένων μύθων; Ἡ μήπως ἐκράτει τὴν δᾶδα ἢ Δημήτηρ ὁ δὲ παῖς

(1) Πλὴν τῶν ἄλλων μερικωτέρων βλαδῶν ἢ κεφαλῆ εἶναι, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης καὶ ἐν τῇ εἰκόνι, διηρημένη εἰς δύο εὐτοχῶς καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν προσαρμύζοντα τεμάχια.

(2) Περὶ ταύτης τῆς συνήθειας, τῆς δι' ἐπιγραφῶν δηλ. δηλώσεως τῶν εἰκονιζομένων, παρὰ P. Girard, *l'Asclépieion*, σελ. 45-46 καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπὰς καὶ σημειώσεις.

(3) Τὰ σωζόμενα πρόσωπα εἶναι ἀληθῶς ἀναγεγλυμμένα πλέον ἢ κατὰ τὰ 3/4 κατ' ἐνώπιον, οὐδὲν ἦττον ὅμως ἢ θέσις τῶν ὄλων μορφῶν πρέπει νὰ ἦτο οἷα ἀνωτέρω περιγράφεται.

(4) Ἴσως ἐπαναλαμβάνοντο τὰ ὀνόματα παρὰ τὰς κεφαλὰς τῶν ἀναγεγλυμμένων μορφῶν τῶν τέκνων τοῦ ἀναθέντος ἢ τοῦλάχιστον τὸ τῆς θυγατρὸς του ὄνομα πρὸς ἀποφυγὴν πάσης συγχύσεως.

(5) Παράβ. περὶ τούτου Preller, *Gr. Mythol.* I, σελ. 639 καὶ 659

καὶ τὰς ἐκεῖ σημειώσεις, Foucart, *Bull. d. C. Hell.* 1883, σελ. 400, Michaelis, *J. of Hel. Stud.* 1885, σελ. 307.

(1) Preller, *Gr. Mythol.* I, σελ. 625.

(2) Preller, *ἐνθ. ἀν.* σελ. 678 καὶ τὴν ἐκεῖ 1ην σημείωσιν.

(3) Ἐν τῇ ἐν Ἐλευσίνι εὐρεθείσῃ ἐπιγραφῇ τῶν ἀπαρχῶν φέρεται (στ'χ. 38-39).

. . . . . καὶ τῷ Τριπτολέμῳ καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ Θεᾷ καὶ τῷ Εὐβούλῳ ἱερεῖον ἐκάστω τέλειον . . . (Ἄθην. 3, σελ. 410 = *Bul. d. C. Hell.* 1880, σελ. 227).

(4) Παράβ. Müller-Vieseler, *D. A. K.* 11, ἀριθ. 112α καὶ ἐξῆς. Καὶ Strube *Studien über den Bilderkreis von Eleusis*, σελ. 1-12.

(5) Com. Rendu 1862, σελ. 35-53, Pl. III.

Τριπτόλεμος ἦν ἀναγεγλυμμένος μεταξύ αὐτῆς καὶ τοῦ Πλούτωνος; Ὁ χώρος φαίνεται μοι ὄχι ἀρκετός, ἀν, ὡς ὑποθέτω, τὸ ἡμικυκλικὸν ἐκεῖνο θραῦσμα τοῦ λίθου τὸ παρὰ τὴν δᾶδα ὑποσημαίνει ὅτι ἐκεῖθεν ἀπεκρούσθη ἡ κεφαλὴ τῆς εἰκονιζομένης ποτὲ ἐκεῖ μορφῆς. Ἄλλ' ἐγέτωσαν ταῦτα, ὅπως ἂν εἶχον, βέβαιον εἶναι ὅτι κεκτήμεθα καὶ ἐν τούτῳ ἐν ἔτι μαρτύριον οὐ μόνον τῆς καθόλου λατρείας τοῦ Πλούτωνος ἐν Ἐλευσίνι, ἀλλὰ καὶ τῆς στενῆς αὐτοῦ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς μεγάλας θεὰς σχέσεως καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν ὑπὸ τῆς ὀρφικῆς ποιήσεως τοῦ Βάκχου ἐν τῇ Ἐλευσινιακῇ λατρείᾳ.

Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ ἡμέτερα ἀνάγλυφα. Εἶπον δὲ ἤδη τοῦ λόγου ἀρχόμενος ὅτι εἶναι λόγου ἄξια καὶ διὰ τὸν τόπον τῆς εὐρέσεως αὐτῶν. Καὶ τῷ ὄντι εὐρέθησαν καὶ ταῦτα μετὰ καὶ ἄλλων τινῶν γλυπτῶν ἔργων εἰς τὰ χώματα τὰ καλύπτοντα τὰ ὀλίγα σωζόμενα ἐδίφῃ τῆς κατασκευῆς μικροῦ τινος οἰκοδομήματος (6,70×5,70 περίπου) σχῆμα ναοῦ ἐν παραστάσιν ἔχοντος καὶ κειμένου πρὸς δυσμᾶς τῶν μικρῶν Προπυλαίων παρὰ τὸν σπηλαιῶδη βράχον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐκτισμένον τὸ ἐκκλησιδίων τῆς Παναγίας (1). Θὰ ἦτο λοιπὸν τολμηρὸν νὰ αναγνωρίσῃ τις ἐν τούτοις τοῖς ἐρείπιοις τὰ λείψανα τοῦ Ναοῦ τοῦ Πλούτωνος, οὗ μνημονεύει τὸ πρῶτον ἡ μεγάλη Ἐλευσινιακὴ ἐπιγραφή ἡ ἀναγράφουσα τὸν λόγον τῶν Ἐπιστατῶν τοῦ μεγάλου Ναοῦ κατὰ τὸν ἐπὶ Κηφισοφώντος ἄρχοντος (329/28) ἐνιαυτόν (2); Ὅχι μόνον ἡ εὐρεσις ἐν τοῖς ἐκεῖ χώμασι τῶν δύο περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνωτέρω ἀναγλύφων (3), ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τόπος διὰ τὸ σπηλαιῶδες τοῦ ἐκεῖ βράχου φαίνονται ἐπικυροῦντα αὐτῇ τὴν γνώμην. Διότι δὲν εἶναι ἄγνωστον ὅτι κατὰ τὴν Ἀττικὴν τοῦ μύθου παράδοσιν οὐ μόνον ἡ ἄρπαγὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄνοδος τῆς Κόρης (4) ἐγένετο ἐν Ἐλευσίνι, προκειμένου δὲ νὰ ἰδρυθῇ εἰς ἀνάμνησιν τούτου τοῦ γεγονότος τῆς

ἀνόδου) καὶ εἰς τιμὴν τοῦ πλουτοδότου θεοῦ ναῖσκος παρὰ τὸν μέγαν, ἐννοεῖται, ναὸν τῶν δύο θεῶν, καταλληλότερος δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρεθῇ τόπος. Ἐκεῖ ὁ βράχος παρείχετο τῷ θεατῇ τὴν ἐννοίαν τῶν χασμάτων τῆς γῆς ἥτοι τῶν στομάτων τοῦ Ἄδου, δι' ὧν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ φῶς πρὸς τὴν μητέρα τῆς ἡ Περσεφόνῃ καὶ τοῦτο συνέβαλλε βεβαίως ὄχι ὀλίγον εἰς κατάνυξιν τῶν καρδιῶν τῶν πιστῶν. Εἶναι δὲ ὁ ναῖσκος οὗτος (πλὴν ἐννοεῖται τοῦ Μεγάρου καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ ἐξαρτημάτων) (1) τὸ πρῶτον οἰκοδόμημα τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ μνημονευομένων, οὗ ἀνευρίσκωμεν τὰ ἔχνη καὶ ὑπ' ἄλλων τεκμηρίων πιστούμενα. Λυπηρὸν μόνον ὅτι τὰ σωζόμενα αὐτοῦ λείψανα εἶναι τόσον ὀλίγα (δύο ἢ τρεῖς δόμοι τῶν ἐκ πωρίνων πλίνθων καὶ ἐπὶ τοῦ βράχου ἐδραζομένων θεμελίων του) (2) ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα καὶ ἐξ αὐτῶν νὰ εἰκάζωμεν τοὺς χρόνους τῆς οἰκοδομῆς του· διότι αἱ ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐπιγραφῇ ἀναγραφόμεναι ὑπὲρ διαφορῶν αὐτοῦ μερῶν (3) δαπάναι δύνανται καθ' ἡμᾶς καὶ εἰς ἐπισκευὰς ἢ μετασκευὰς νὰ αναφέρονται καὶ κατ' ἀκολουθίαν μόναι καὶ καθ' ἑαυτὰς δὲν ἀρκουσι εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης, ἣν ὁ κ. Foucart φαίνεται ἔχων, περὶ τῆς ἐκ θεμελίων οἰκοδομῆς αὐτοῦ διὰ Λυκούργου τοῦ ῥήτορος κατὰ τὴν τρίτην πενταετῆ αὐτοῦ διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς πόλεως. Ἐπισκευαὶ δὲ καὶ μετασκευαὶ ὅτι ἐγένοντο λόγου ἄξια μάρτυρες αὐτὸ τὸ Μέγαρον τῶν θεῶν καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις Ἀσκληπείον (4). Ἄλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὄντως τότε, ἥτοι περὶ τοὺς κατὰ Κηφισοφώντα ἄρχοντα (329/28) χρόνους, ἐκτίσθη ὁ μικρὸς Ναὸς τοῦ Πλούτωνος, οὗ ἡ σκαπάνη ἤνεγκεν ἡμῖν εἰς φῶς τὰ ὀλίγα περισωθέντα λείψανα, ἐκτίσθη πιθανώτατα, ἵνα μὴ εἴπω βεβαίως, ἐν τῇ θέσει ἄλλου προϋπάρχοντος, διότι πλὴν τῶν εἰρημένων λειψάνων (ἄπερ ἀναμφιβόλως ἀνάγονται εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους καὶ δὲν δύναν-

(1) Παράβ. καὶ Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ 1885, σελ.

(2) Ἰδὲ Ἀρχ. Ἐφημ. 1883, σελ. 109 καὶ Ἰδὲ Bull. d. Cor. Hell. 1883, σελ. 388-390.

(3) Τὸ πρῶτον τούτων (τὸ σῶον) εὐρέθη εἰς τὰ ἔξω τοῦ οἰκοδομήματος 4-5 βήματα πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀνατολικῆς αὐτοῦ πλευρᾶς καὶ εἰς βάθος 1,00-1,20 περίπου Γ. Μ. ὑπὸ τὸ σημερινὸν ἔδαφος. Τὸ ἕτερον εὐρέθη ἐν τοῖς καλύπτουσι αὐτὰ τὰ λείψανα τοῦ οἰκοδομήματος χώμασιν εἰς ὅμοιον περίπου βάθος.

(4) Παράβ. Förster, Der Raub und die Rückkehr der Persephone, σελ. 43-46 καὶ τὰς ἐκεῖ σημειώσεις καὶ παραπομπάς.

(1) Παράβ. Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ 1883, σελ. 56 σημ. 2 καὶ σελ. 57 σημ. 1.

(2) Ἀτυχῶς σύμβολα, ἥτοι γράμματα, δὲν σώζονται ἐπὶ τῶν πλίνθων.

(3) Ὁ κ. Foucart (ἔ. ἀ. σελ. 390) καὶ τὴν ἀγορὰν 5 ζευγῶν κεράμου Λακωνικοῦ ἀναφέρει εἰς τὸ αὐτὸ οἰκοδόμημα, ἥτοι τὸν Ναὸν τοῦ Πλούτωνος· ἀλλ' ἂν τοῦτο ἦναι ὀρθόν, βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ νέου ἥτοι ἐκ θεμελίων κτιζομένου τότε οἰκοδομήματος.

(4) Παράβ. Πρακτ. Ἀρχ. Ἐταιρ. τοῦ 1884, σελ. 75 καὶ 82 καὶ Ἀθῆν. 6, σελ. 373-374.

ται να ὄσι παλαιότερα τοῦ 5^{ου} αἰῶνος) ὑπάρχουσιν ἐκεῖ ἀπομεινάρια καὶ ἄλλων τοίχων οὐχὶ διαφόρων τὴν κατασκευὴν τῶν τοίχων τοῦ παναρχαίου Μεγάρου (Α) (1) καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀρχαιοτέρων πολὺ χρόνων, ὥστε ὁ Λυκοῦργος συνεργήσας, ἂν τῷ ὄντι συνήργησε, νὰ οἰκοδομηθῇ κατὰ τὴν τρίτην αὐτοῦ πενταετῆ διοίκησιν ναὸς τῷ Πλούτωνι ἐν Ἐλευσίνι οὐχὶ νέαν, ὡς ὁ κ. Foucart ὀρθότατα παρατηρεῖ (σελ. 399), ἀλλὰ παραμεληθεῖσάν πως ἀρχαίαν λατρείαν ἐπανέφερεν εἰς πλήρη ἐνέργειαν, ἀναγκάζων τοὺς συμπολίτας του νὰ τιμῶσι καὶ λατρεύωσι τοὺς θεοὺς κατὰ τὰ πάτρια.

Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 24 Μαρτίου 1886.

Δ. ΦΙΛΙΟΣ

Υ. Γ. Πείθομαι εἰς τὴν γνώμην φίλων ἀνδρῶν λαβόντων γνώσιν τῶν κατὰ τὰ ἐν λόγῳ ἀνάγλυφα ἐκ προφορικῆς μου ἀνακοινώσεως, ὅτε τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον μου ἦτο ἤδη ὑπὸ τὰ πιεστήρια, ὅτι ἀβλεψία χρησάμενος δὲν παρετήρησα ὅτι ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ ὀρῶντος γυνὴ τοῦ δευτέρου συμπλέγματος τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναγλύφου κρατεῖ τῇ ἀριστερᾷ διπλὴν δάδα, ἥτις ἐπίτηδες ἰσως ἐτέθη οὕτως ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, ὥστε νὰ φαίνεται οἰονεὶ εἰς δύο τμήματα διηρημένον τὸ ἀνάγλυφον. Ταῦτα ἀκριβείας χάριν, ἅπερ, ὡς εἰκός, δὲν μεταβάλλουσι τὸν ἐν γένει τῶν εἰρημένων μοι νοῦν.

Ἐν Ἐλευσίνι τῇ 22α Μαρτίου 1886.

Δ. Φ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΤΑΦΩΝ ΕΝ ΕΡΕΤΡΙΑ

(Πίναξ 3)

Τὸν Νοέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐδόθη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τινὰς ιδιώτας ἄδεια νὰ σκάψωσιν ἐπὶ ἰδιοκτῆτων ἀγρῶν κειμένων ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς ἀρχαίας Ἐρετρίας πρὸς ἀνεύρεσιν τάφων καὶ ἡ ἐπιστασία τοῦ ἔργου ἀνετέθη εἰς ἐμέ. Βραδύτερον ἐπεχείρησεν αὐτόθι ἀνασκαφὰς καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία ἐπὶ δημοσίων γαιῶν, ὡσαύτως ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν μου. Οὕτω δὲ ἐν διαστήματι μικροτέρῳ τῶν τριῶν μηνῶν ἠνοιχθήσαν καὶ ἠρευνήθησαν περὶ τοὺς διακοσίους τάφους διαφόρων ἐποχῶν, γενικὰ δὲ τινὰ ἐξαγόμενα ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων περὶ τοῦ τρόπου τῆς ταφῆς καὶ τῶν σχετικῶν αὐτῇ παραθέτομεν ἐνταῦθα μετὰ τῶν εἰκόνων δύο τῶν ἀξιολογωτέρων εὑρημάτων (Πίν. 4).

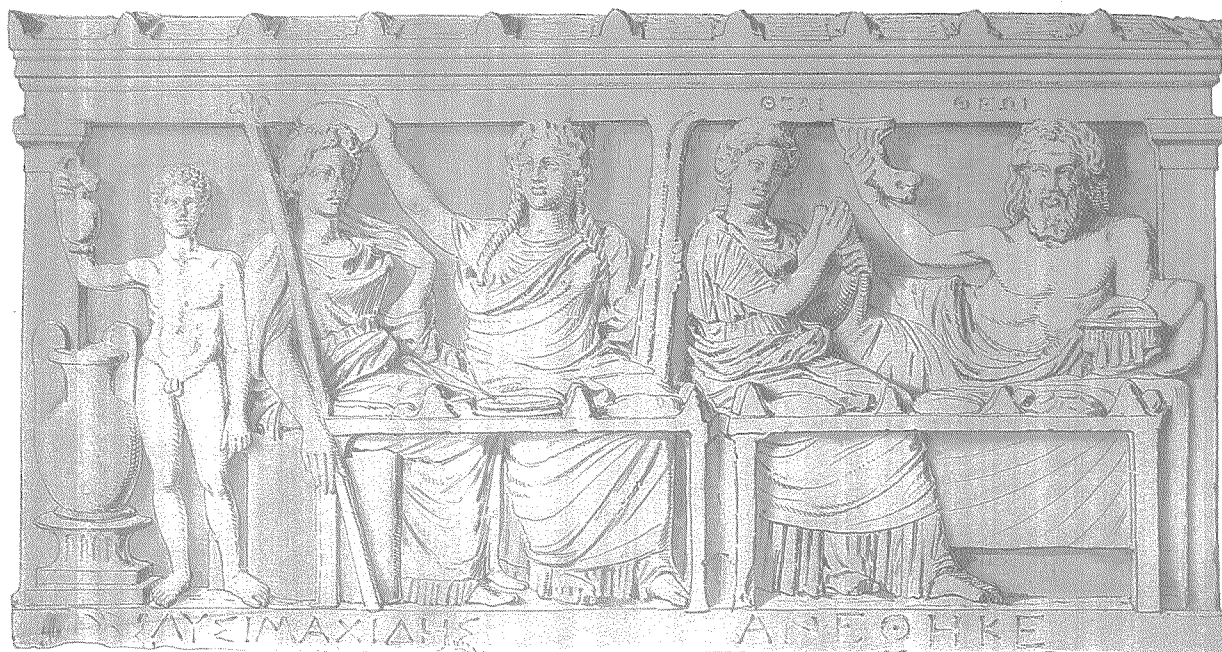
Καὶ πρῶτον ὡς γενικὸς κανὼν δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι οἱ τάφοι διευθύνονται ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἥτοι ὅτι ἡ μὲν κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ κεῖται εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τοῦ τάφου, οἱ δὲ πόδες εἰς τὸ δυτικόν. Τοῦτο οἱ Ἐρετριεῖς εἶχον κοινὸν τοῖς Ἀθηναίοις κατὰ τὴν παρὰ Πλουτάρχῳ (Βίος Σόλωνος 10) σωζομένην πληροφορίαν, ὅτι οἱ μὲν Μεγαρεῖς ἔθαπτον πρὸς ἑὼ στρέφοντες τοὺς νεκρούς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὸς ἐσπέραν. Εὐρέθησαν ὅμως καὶ

(1) Παράβ. Πρακτ. Ἀρχ. Ἐτ. τοῦ 1884, ἐ.σ.

τινες τάφοι, σχεδὸν πάντες νεώτεροι τοῦ τρίτου αἰῶνος διευθυνόμενοι ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς βορρᾶν, ἐν αὐτοῖς δὲ πάντοτε οἱ νεκροὶ εἶναι ἐστραμμένοι πρὸς βορρᾶν.

Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν τάφων, οὓς ἀνεκαλύψαμεν, μόνον ἀνήρχοντο εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου πρὸ Χρ. αἰῶνος. Τοιούτους θεωρῶ τρεῖς ἢ τέσσαρας τάφους, ἐν οἷς εὐρέθησαν λήκυθοι μελανόμορφοι, οὐδὲν δ' ἄλλο ἀγγεῖον. Τὸ βῆθος αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς μέχρι τοῦ πυθμένος τοῦ τάφου ἦτο τριῶν περίπου μέτρων· ἀπετελοῦντο δ' ἐκ λάρνακος πωρίνης σκεπαζομένης ὑπὸ δύο πλακῶν ὁμοίως πωρίνων καὶ ἐχουσῶν πάχος 0,08-0,10 μ. Ἐνίοτε ὁμοῦς τὸ πῶμα ἀπετελεῖτο καὶ ἐκ μιᾶς μόνον πλακός. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἦσαν κατεσκευασμένοι καὶ πάντες οἱ τάφοι τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ὧν πολλοὺς εὐρομεν. Συνηθέστερον ὅμως οἱ τάφοι τῶν χρόνων τούτων συνίσταντο ἐκ μεγάλων κεραμίδων ἐπιπέδων, ὧν τρεῖς ἢ τέσσαρες (ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ τάφου) ἀπετέλουν τὸν πυθμένα, ἰσάριθμοι ἑκατέραν τῶν μακρῶν πλευρῶν καὶ τὸ πῶμα, μία δὲ μόνον ἑκατέραν τῶν μικρῶν πλευρῶν. Μόνον εἰς τάφους παίδων πολὺ μικροὺς μετεχειρίζοντο λάρνακας ἐκ γῆς

1

2

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑΚΑ ΑΝΑΓΛΥΦΑ

Φωτοτυπία

Ἀδελφῶν Ρωμαϊδῶν